

ВІДГУК РЕЦЕНЗЕНТА

доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри теорії права,

міжнародного права та приватного права

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

Мушенка Віктора Васильовича

на дисертацію Боярчукова Сергія Григоровича

на тему: «Відповідальність арбітражного керуючого:

національний та міжнародний аналіз», подану на здобуття ступеня

доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081

«Право»

Відгук складено за результатами ґрунтовного вивчення дисертації, аналізу наукових публікацій здобувача, які репрезентують основні положення дослідження. Усе це дає підстави стверджувати, що автором здійснено глибоке наукове опрацювання проблематики в межах інституту відповідальності арбітражного керуючого. Робота характеризується науковою новизною, обґрунтовано положення, узагальнення, висновки та пропозиції, які виносяться на захист. Зазначене є свідченням про досягнення поставленої мети дослідження та високий рівень виконання роботи як у науковому, так і в методологічному аспектах. Такий загальний попередній висновок підтверджується досягненням дисертантом основних параметрів, які визначені для дисертацій за спеціальністю 081 «Право».

Актуальність теми дисертаційного дослідження Боярчукова Сергія Григоровича зумовлена нагальною потребою у системному переосмисленні інституту юридичної відповідальності арбітражного керуючого в умовах трансформації господарсько-правових відносин, суттєвого зростання кількості справ про визнання неплатоспроможності суб'єктів господарювання та визнання їх банкрутами, а також прагненням нашої держави до поглиблення євроінтеграційних процесів.

В роботі здобувачем визначено, що арбітражний керуючий як центральний суб'єкт організаційно-правового регулювання процедури банкрутства, діючи на межі публічного і приватного права, перебуває під тиском конкуруючих інтересів різних учасників провадження. Водночас такий уповноважений державою представник зобов'язаний дотримуватися вимог законодавства, бути незалежним у прийнятті рішень та діяти на принципах професійної доброчесності. Наразі актуальне науково-практичне значення дослідження Боярчукова С.Г. полягає у спробі вирішення питань: правомірної діяльності арбітражних керуючих в умовах відсутності системного нормативно-правового акту, що врегульовував би процесуально діяльність арбітражних керуючих; подолання чи уникнення суперечності між профільним законодавством про банкрутство і загальними правилами притягнення до дисциплінарної відповідальності тощо.

Мета та завдання дослідження. Теоретичне вирішення вказаних вище та інших проблемних питань набуває особливого значення в контексті масштабної збройної агресії ворога проти України, яка спричинила безпрецедентне збільшення кількості неплатоспроможних суб'єктів (боржників) і водночас активізувала питання ефективності та підзвітності діяльності арбітражних керуючих в Україні. Дослідження С. Г. Боярчукова є науково обґрунтованою спробою осмислення вказаної вище проблематики та задоволення суспільного запиту щодо визначення меж відповідальності арбітражного керуючого та засобів її забезпечення у нормативно-правових актах. Тобто, обрана тема дослідження є надзвичайно актуальною, має як теоретичну, так і прикладну цінність, що належним чином обґрунтовано у вступі до дисертації.

Оцінюючи зміст дослідження, варто зазначити, що автором, на основі всебічного аналізу нормативно-правової бази, судової практики та міжнародного досвіду регулювання зазначеного типу суспільно-управлінських відносин, здійснено системне дослідження інституту відповідальності арбітражного керуючого. Здобувач вперше в сучасній

вітчизняній правовій доктрині комплексно розкрив юридичну відповідальність арбітражного керуючого як самостійний інститут на межі публічного та приватного права. Застосування такого наукового підходу дозволило не лише проаналізувати чинний правовий стан врегулювання досліджуваного типу відносин, а й сформулювати концептуально нові підходи до вдосконалення окремих механізмів реалізації повноважень арбітражного керуючого: саморегулювання діяльності, страхування відповідальності тощо. На підставі викладеного вище можна зазначити, що дисертаційне дослідження є вагомим внеском у розвиток адміністративного права, господарського права та процесу, цивільного, трудового та міжнародного приватного права.

Робота відповідає пріоритетним напрямам вдосконалення законодавчої політики держави, визначених «Концепцією реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року» (розпорядження КМ України від 24.01.2020 р. № 66-р) та «Концепцією реформування інституту саморегулювання в Україні» (розпорядження КМ України від 10.05.2018 р. № 308-р). Дослідження здійснено відповідно до плану наукових досліджень ПЗВО «Київський міжнародний університет» у межах тем «Тенденції розвитку сучасної правової науки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (державний реєстраційний номер №0120U100413) та «Сучасні виклики міжнародно-правових відносин і роль України у формуванні світового правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U000743).

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертаційному дослідженні. Ознайомлення зі змістом дисертації С. Г. Боярчукова надає підстави для констатації, що дана робота є одним із перших на доктринальному рівні обґрунтованим авторським баченням правової природи та системи юридичної відповідальності арбітражного керуючого в порівняльно-правовому вимірі. Положення

наукової новизни чітко структуровані за рівнями «уперше», «удосконалено», «дістали подальшого розвитку». Основні елементи новизни включають:

1. Уперше здійснено комплексне теоретико-правове дослідження інституту відповідальності арбітражного керуючого як самостійного інституту публічного та приватного права, що охоплює дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність залежно від законодавства різних держав і моделі банкрутства.

2. Уперше виокремлено і систематизовано практичні проблеми застосування дисциплінарної відповідальності до арбітражного керуючого, зокрема визначено відсутність уніфікованого нормативного акту, юрисдикційні суперечки між господарськими та адміністративними судами при оскарженні рішень Дисциплінарної комісії, а також проблему подвійної юрисдикції.

3. Уперше запропоновано концептуальні підходи до збільшення лімітів страхового покриття за договором страхування професійної відповідальності арбітражного керуючого на основі позитивного міжнародного досвіду.

4. Уперше запропоновано концептуальні підходи удосконалення діяльності страхових компаній, що надають послуг страхування професійної відповідальності для арбітражних керуючих, та збільшення лімітів страхового покриття для договору страхування професійної відповідальності арбітражного керуючого з метою підняття престижу.

5. Удосконалено історичну періодизацію становлення інституту відповідальності арбітражного керуючого в Україні та світі – від стародавніх витоків торгових відносин до сучасного нормативного оформлення.

6. Дістали подальшого розвитку підходи наукового розуміння взаємозв'язку систем банкрутства з відповідальністю арбітражного керуючого, а також твердження про необхідність прийняття єдиного закону, що системно визначав саморегульовну діяльність арбітражних керуючих.

Таким чином, дисертація містить низку теоретичних і практичних результатів, що у своїй сукупності становлять суттєвий внесок у вітчизняну

науку господарського права, спрямований на підвищення ефективності функціонування інституту відповідальності арбітражного керуючого в Україні в умовах глобальних викликів для економіки держави та функціонування суспільства.

Оцінка змісту, структури та методології дисертації. Достовірність положень дисертації забезпечується обґрунтованими посиланнями на наукові праці О. А. Беляневич, О. С. Бісюк, І. О. Вечірки, В. В. Волинця, Н. В. Загрішевої, В. І. Курила, О. О. Лобової, Б. М. Полякова, В.В. Суслова, В.В. Степанова, А.Г. Чернявського та інших правників-дослідників, а також зарубіжних дослідників відносин неплатоспроможності та банкрутства. Здобувач демонструє використання широкої джерельної бази: нормативно-правові акти, матеріали судової практики, статистичні дані, звіти органів нагляду та міжнародне та зарубіжне законодавство.

У дисертаційному дослідженні С. Г. Боярчукова чітко сформульовано мету і завдання. Окремо доцільно звернути увагу на вдале формулювання об'єкта дослідження (суспільні відносини у сфері застосування відповідальності до арбітражного керуючого) та предмета дослідження (відповідальність арбітражного керуючого: національний та міжнародний аналіз). За структурою дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків після розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Виклад змісту є логічним і послідовним.

У Першому розділі здійснено загальне теоретичне обґрунтування інституту відповідальності арбітражного керуючого, описано основні етапи його розвитку від стародавнього світу до сьогодення. Подано результати дослідження особливостей правового статусу арбітражного керуючого в країнах ЄС. Визначено національні особливості формування досліджуваного інституту. Здобувачем здійснено узагальнення про те, що діяльності арбітражного керуючого має свої певні етичні правила та принципи,

порушення яких є причиною застосування до такого уповноваженого представника держави заходів юридичної відповідальності.

У Другому розділі комплексно охарактеризовано правові засади та види юридичної відповідальності арбітражних керуючих – дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну. Здобувачем схарактеризовано практичні проблеми застосування окремих видів юридичної відповідальності. На основі аналізу норм чинного законодавства та судової практики, зроблено узагальнення про те, що на арбітражного керуючого не поширюються загальні правила притягнення до дисциплінарної відповідальності. Здобувачем встановлено, що така діяльність регулюється спеціальним законодавством, що передбачає відповідальність за порушення професійних обов'язків у вигляді дисциплінарних, адміністративних або інших санкцій, визначених профільними нормами.

Третій розділ дослідження містить порівняльно-правовий аналіз основних моделей страхування відповідальності в зарубіжних державах. Автором також охарактеризовано роль саморегулівної організації арбітражних керуючих. Запропоновано як основну мету діяльності саморегулівної організації – об'єднання всіх арбітражних керуючих для забезпечення реалізації завдань самоврядування арбітражних керуючих, підвищення соціальної відповідальності та стабілізація ефективності реалізації норм законодавства при вирішенні питань в сфері відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом.

У Висновках узагальнено результати комплексного теоретико-правового дослідження інституту відповідальності арбітражного керуючого за національним та міжнародним правом та надано пропозиції теоретико-правового та практичного характеру, які сприятимуть розвитку нормативно-правового регулювання відносин підвищення кваліфікації арбітражного керуючого для забезпечення ефективного управління процедурою банкрутства чи санації неплатоспроможного суб'єкта.

Дисертація виконана з використанням належного методологічного інструментарію. Здобувачем застосовано наступні методи дослідження: діалектичний, формально-догматичний, системного аналізу, порівняльно-правовий, структурно-функціональний, прогностичного моделювання та контент-аналізу. Дисертаційна робота відзначається системністю та прикладною орієнтованістю, що підтверджується наявністю документів про впровадження результатів дослідження у правозастосування та освітній процес.

Основні положення і висновки в опублікованих працях здобувача. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені здобувачем у десяти наукових публікаціях (4 – фахові статті, 6 – тези конференцій), які відповідають темі дослідження. Публікації охоплюють авторитетні вітчизняні фахові видання («Наше Право», «Наукові записки Львівського університету бізнесу та права», «Європейський правничий часопис») та міжнародне видання INTEREULAWEST (Хорватія). Одна фахова стаття підготовлена у співавторстві з науковим керівником, що свідчить про спільність тематики наукового пошуку здобувача та його наукового керівника. Опубліковані результати дослідження повністю відображають його зміст та відповідають вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження. Одержані результати мають вагоме теоретичне та прикладне значення. У теоретичному аспекті дисертація збагачує доктрину господарського та цивільного права в частині формування цілісного уявлення про систему юридичної відповідальності арбітражного керуючого як особливого суб'єкта процедури банкрутства, яка має вагомий вплив на збереження загального економічного балансу в державі.

Практичне значення дисертації підтверджено можливістю застосування її результатів: у нормотворчій практиці – при підготовці проєктів законодавчих і підзаконних актів щодо вдосконалення відповідальності

арбітражних керуючих та саморегулювальної організації; у правозастосовній практиці – органами нагляду, дисциплінарними комісіями та судами при розгляді справ відповідної категорії; в освітньому процесі – при викладанні дисциплін «Цивільне право», «Міжнародне приватне право», а також спеціальних курсів «Правове регулювання неплатоспроможності та банкрутства», «Юридична відповідальність у сфері економічних відносин» (Акт впровадження в освітній процес ПЗВО «Київський міжнародний університет» № 318 від 17.03.2026 р.). Практичну цінність підтверджено також актом впровадження у просвітницьку роботу Національної асоціації арбітражних керуючих України «Рада арбітражних керуючих міста Києва» № 01/05-2026 від 01.05.2026 р.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. Розгляд представлених матеріалів дисертаційного дослідження та опублікованих праць здобувача дає підстави стверджувати про відсутність ознак порушення академічної доброчесності. Використані джерела процитовано з дотриманням норм академічного письма, а сформульовані висновки та пропозиції є результатом самостійного наукового дослідження автора.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Звернувши увагу на наукові та методологічні здобутки дисертаційного дослідження С. Г. Боярчукова, також доцільно звернути увагу на деякі дискусійні положення, висновки та твердження, що потребують уточнення, пояснення чи додаткової наукової аргументації:

1. У підрозділі 1.1 аналізуючи інститут банкрутства як складову частину історичного розвитку економічних відносин у різних суспільствах, доцільно було б акцентувати увагу на особливостях зародження окремих складових та аналогій сучасного інституту арбітражного керуючого. У цьому контексті доцільним є розкриття окремих елементів формування правового статусу арбітражного керуючого саме як незалежного суб'єкта у економіко-правовій процедурі банкрутства, а також особливостей виконуваних ним чи іншими аналогічними індивідуальними чи колективними суб'єктами

критично важливих функцій забезпечення інтересів кредиторів, боржника, держави.

2. У дисертації (підрозділ 2.1). здобувачем здійснено аналіз особливостей застосування заходів дисциплінарної відповідальності до арбітражного керуючого (юридична природа, види, особливості застосування тощо). На нашу думку, розглядаючи процедуру притягнення арбітражного керуючого до дисциплінарної відповідальності доцільно більш детально проаналізувати процесуальні (процедурні) етапи здійснення такої процедури. Зазначене дослідження сприяло б посиленню не тільки удосконаленню правового регулювання дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих, а й оптимізації процедури контролю за їх діяльністю та забезпеченню правомірності у сфері процедур банкрутства.

3. Досліджуючи інститут дисциплінарної відповідальності як юридичну категорію та елемент юридичної відповідальності, а також конкретно дисциплінарну відповідальність арбітражного керуючого, доцільно у більшій мірі звернути увагу на юридичний склад дисциплінарного проступку. Адже, зв'язок дисциплінарного проступку та дисциплінарної відповідальності арбітражного керуючого є причинно-наслідковим і нерозривним, оскільки дисциплінарний проступок є фактичною підставою (необхідною умовою) для настання дисциплінарної відповідальності. Також доцільним вказати, які саме суспільно-шкідливі, протиправні, винні вчинки (дія чи бездіяльність) арбітражного керуючого можуть виникати у невиконанні чи неналежному виконанні його трудових (службових) обов'язків.

Слід узагальнити, що викладені зауваження носять рекомендаційний характер, є власною науковою позицією рецензента та не применшують загальної високої оцінки представленого дослідження. Надані зауваження до дисертації є приводом для дискусії під час публічного захисту дисертації, але не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок.

Рецензована дисертація на тему «Відповідальність арбітражного керуючого: національний та міжнародний аналіз» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти, наукових установах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. із змінами, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Боярчуков Сергій Григорович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

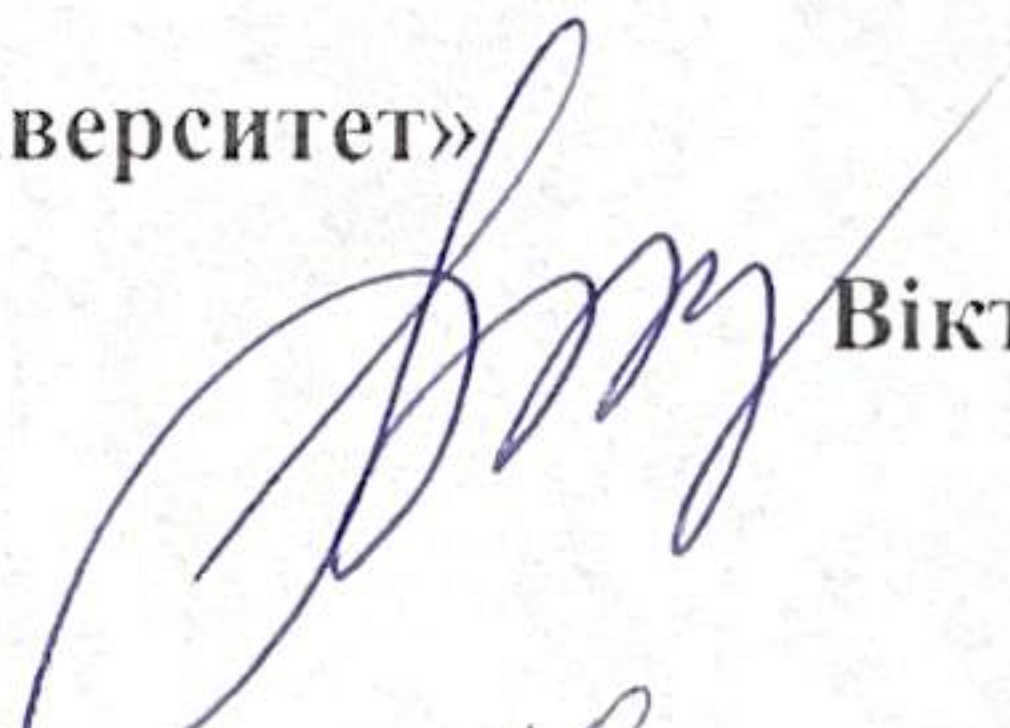
Рецензент:

завідувач кафедри теорії права,

міжнародного права та приватного права

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

доктор юридичних наук, професор

 Віктор МУШЕНОК

*Додаток завідувачу
Всесвітній секретар:*

